

BERKHEIDE NATUURMONUMENT

Anneke Helmens

Het bij de lezers van DUIN welbekende duingebied 'Berkheide' krijgt binnenkort een wettelijk beschermde status. Het gebied is zo'n 1000 hectare groot en ligt tussen de Wassenaarse Slag en Katwijk aan Zee.

We mogen wel stellen dat dit gebied zijn bekendheid dankt aan de niet aflatende activiteiten van de Stichting Duinbehoud en de Werkgroep Berkheide. Telkens weer hebben zij de grote waarde van dit duingebied onder de aandacht gebracht van bestuurders, beheerders en van publiek. Na ruim 10 jaar aktievoeren is het nu zover: Berkheide wordt 'natuurmonument'!

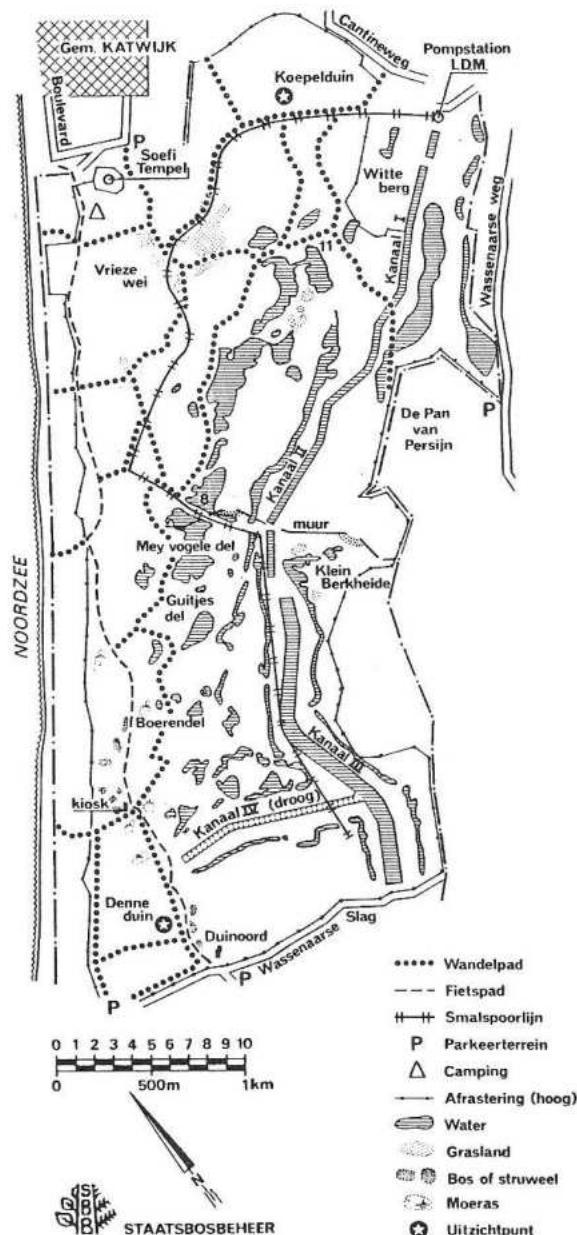
Minister Braks heeft op 17 april 1989 bekendgemaakt dat hij van plan is Berkheide aan te wijzen als staats- en beschermd natuurmonument in de zin van de Natuurbeschermingswet. Een groot deel van het gebied is eigendom van de staat en wordt beheerd door het Staatsbosbeheer. Dit gedeelte wordt 'staatsnatuurmonument'. De rest is in particulier eigendom; dit wordt in principe over een jaar beschermd natuurmonument. In dit jaar wordt er een hele procedure doorgelopen: de aanwijzing is officieel 'in overweging'. Alle betrokkenen kunnen nu hun mening kenbaar maken aan Gedeputeerde Staten van Zuid-Holland. De provincie brengt hierover advies uit aan de minister.

Beheersvisie

De minister heeft aangekondigd dat er voor het gehele duingebied tussen Den Haag en Katwijk (dus inclusief Meijndel) een integrale beheersvisie opgesteld zal worden. Hierin zal hij zijn visie op het toekomstige beheer van dit grote duingebied geven. Zowel het natuurbeheer als het beleid ten aanzien van recreatie, waterwinning, militair gebruik en zeewering zullen daarin aan de orde komen. Op basis van deze beheersvisie zal er met de verschillende eigenaren overleg gepleegd worden om te komen tot een beheersplan. Berkheide is een gevarieerd en uitgestrekt duinlandschap. Zowel de vegetatie als de vogelstand is uitgebreid onderzocht door de Werkgroep Berkheide. Zie bijvoorbeeld DUIN 1986/1, dat gewijd is aan Berkheide en het boek 'Vogels van Berkheide' uit 1987. Al deze aandacht vanuit de Stichting Duinbehoud zal zeker hebben bijgedragen tot de prioriteit die nu aan Berkheide is toegekend. Hopelijk zullen vele andere belangrijke duingebieden snel volgen.

Gevolgen

Wat gaat er in Berkheide gebeuren als gevolg van de aanwijzing? In een natuurmonument mogen geen activiteiten plaatsvinden, die schade kunnen veroorzaken aan de natuur in het gebied. Dit geldt ook voor activiteiten die weliswaar buiten het natuurmonument gebeuren, maar directe negatieve gevolgen hebben voor het gebied. Daarom moet ieder die iets wil gaan doen in of bij het natuurmonument daarvoor een vergunning aanvragen bij het ministerie. Alleen wanneer in een beheersplan is afgesproken dat de betrokken activiteit doorgang moet vinden is het aanvragen van een vergunning niet meer vereist. Er vindt op dit moment een heel scala van activiteiten plaats in Berkheide, variërend van waterwinning door de Leidsche Duinwatermaatschappij (nu onderdeel van het Energie- en Waterbedrijf Rijnland) tot het rijden met een smalspoortreintje en van militaire activiteiten tot recreatie. Over al dit soort zaken zullen afspraken gemaakt moeten worden met het rijk om de schade aan de duinen zo beperkt mogelijk te houden en als het kan alternatieven te zoeken voor zaken die niet per se in de duinen behoeven te gebeuren.

Het kwelplassengebied 'Boerendel' in Berkheide (foto: E. Hüge).

Waterwinning

De waterwinning is een van de belangrijkste activiteiten in de duinen, waarvan bekend is dat er negatieve gevolgen optreden voor het duinmilieu. Er is veel onderzoek gedaan naar mogelijkheden om deze schade te beperken en om de produktiewijze zodanig aan te passen dat waterwinning ecologisch inpasbaar wordt in de duinen. Het is ook mogelijk om het rivierwater op chemische wijze te zuiveren, waarbij de duinen als filter niet meer nodig zouden zijn. Deze produktiewijze is echter nog te duur op dit moment, maar dat zou in de toekomst kunnen veranderen. Dan zouden de grondwatervoorraden in de duinen alleen nog een rol spelen als noodvoorraad bij calamiteiten (denk aan Tsjernobyl). Wat op dit moment wel realistisch is, is het geleidelijk overschakelen van oppervlakte-infiltratie op diepte-infiltratie. Hiermee zijn in diverse duingebieden al proeven genomen, die succesvol bleken te zijn. Ook in Berkheide is een diepte-infiltratieproject in aanleg.

Recreatie

Berkheide is een druk bezocht duingebied. Om het gebied ook op de lange termijn zijn waarde te laten houden, is het nodig het recreatief gebruik te zoneren. Sommige delen worden dan intensief gebruikt en andere delen zijn veel rustiger en zijn vooral bestemd voor recreanten die komen genieten van de natuur. In de praktijk zijn er een aantal inrichtingsmaatregelen die de recreatie in de gewenste richting kunnen geleiden. Zo moeten recreatievormen, die niet specifiek aan de duinen zijn gebonden, in principe buiten het duingebied plaatsvinden. Dit geldt bijvoorbeeld voor het smalspoorlijntje en voor kampeerterrainen. Niet alleen mensen, maar ook honden zijn geregelde bezoekers van Berkheide. Maar in Berkheide krijgen de wilde dieren voorrang boven de

huisdieren. Daarom zullen de honden zich aan de regels moeten houden, of eigenlijk hun bazen en bazinnen. Dus: honden aan de lijn! Er zijn trouwens een paar terreinen waar de honden los mogen lopen en dat blijft ook zo.

Natuurbeheer

Het beheer van Berkheide als natuurmonument zal zich nog meer dan tot nu toe moeten richten op het geven van ontwikkelingsmogelijkheden aan de van nature voorkomende levensgemeenschappen van planten en dieren. Duinen vormen dynamische natuurgebieden, die onder invloed van wind en water voortdurend in beweging zijn. De planten en dieren zijn volledig op deze wisselende omstandigheden ingespeeld. Het beheer van Berkheide zal er op gericht moeten zijn alle van nature voorkomende successiestadia van het duinecosysteem naast elkaar en in een cyclische opeenvolging na elkaar te laten voorkomen: van stuifplekken en embryonale duintjes op het strand tot rijk ontwikkelde eiken- en berkenbossen in de binnenduinderand.

De dieren verdienen daarbij aparte aandacht. Zij horen bij de duinen en hebben grote invloed op de vegetatie-ontwikkeling, denk alleen maar aan de konijnen. Dit geldt ook voor grotere grazers, zoals reeën en runderen. Die komen er nu niet voor. Misschien zou het nuttig zijn een extensieve vorm van begrazing in Berkheide in te voeren om de successie in sommige delen van het te sturen en het dichtgroeien met struiken te voorkomen. Een belangrijk perspectief voor Berkheide is het herstel van vochtige duinvalleien (regeneratie), waaraan in dit blad al diverse malen aandacht is besteed.

Anneke Helmens is redakteur van DUIN en werkzaam bij de Natuurbeschermingsraad (dit artikel schreef zij op persoonlijke titel).